

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
BIURO ANALIZ

BIULETYN

nr 8 (253) • 1 lutego 2005 • © PISM

nr egz. _____

Redakcja: Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Dorota Dołęgowska (redaktor techniczny), Adam Eberhardt,
Beata Górka-Winter, Maciej Krzysztofowicz, Urszula Kurczewska, Grażyna Nowocień-Mach (redaktor tekstu), Emil Pietras (sekretarz Redakcji)

Elementy współpracy w zakresie polityki wewnętrznej w ENP

Małgorzata Krystyniak

Współpraca w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych (WSiSW) stanowi istotny element europejskiej polityki sąsiedztwa (ENP). W przypadku większości państw jest to kontynuacja wcześniejszej współpracy z Unią Europejską. Dla państw UE priorytetem jest walka z nielegalną imigracją, dla państw sąsiadujących są nią ułatwienia wizowe. Obecnie trudno jest przewidywać, czy ENP będzie skuteczna również w zakresie spraw wewnętrznych, ponieważ jej cele i instrumentarium sformułowane zostały mało precyzyjnie.

Od końca lat dziewięćdziesiątych podkreśla się konieczność lepszej koordynacji i większej spójności zewnętrznej i wewnętrznej polityki Unii Europejskiej. Wymiar sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne to dziedzina współpracy, w której współzależność czynników zewnętrznych i wewnętrznych jest szczególnie silna. Dziedzina ta stanowi również istotny element ENP, która ma regulować całokształt stosunków UE z państwami sąsiednimi¹. Nadrzędnym celem polityki sąsiedztwa w zakresie WSiSW jest eliminacja lub zredukowanie potencjalnych źródeł destabilizacji i zagrożeń w najbliższym otoczeniu UE, m.in. dzięki rozwojowi współpracy z państwami sąsiednimi.

Współdziałanie w ramach WSiSW jest ważnym elementem ENP nie tylko ze względu na wspólne zagrożenia związane z bliskością geograficzną. Zagadnienia polityki wizowej i migracyjnej są bardzo istotne dla społeczeństw państw sąsiadujących z UE. Dlatego poziom i jakość współpracy w tej dziedzinie może mieć duży wpływ na wizerunek Unii w tych państwach i skutecznie je motywować do przeprowadzenia reform zakładanych w ENP.

Tak jak w całej polityce sąsiedztwa UE, również w przypadku WSiSW widoczne jest zróżnicowane podejście do poszczególnych państw.

¹ Na temat przedmiotowego i podmiotowego zakresu ENP w: M. Krzysztofowicz, *Koncepcja „Szersza Europa”*, „Biuletyn” (PISM), nr 66 (170) z 31 października 2003 r.; A. Eberhardt, M. Krzysztofowicz, *Europejska Polityka Sąsiedztwa (ENP) – propozycja Komisji Europejskiej*, „Biuletyn” (PISM), nr 20 (208) z 14 maja 2004 r.

Jak dotąd najbardziej rozwinięta jest współpraca Unii z Ukrainą. W 2001 r. został uzgodniony Plan działania UE–Ukraina w kwestiach WSiSW. Podczas spotkania w marcu 2004 r., podsumowującego kolejny etap jego realizacji, wymieniono postępy Ukrainy w dziedzinie dostosowywania do norm unijnych prawa dotyczącego uchodźców i walki ze zorganizowaną przestępczością, w tym finansową i przemytem. Za najważniejsze zadania uznano: walkę z terroryzmem, uregulowanie spraw granicznych ze wszystkimi sąsiadami Ukrainy, zawarcie ze Wspólnotą umowy o readmisji i dialog na temat wiz. Plan ten ma być również podstawą współpracy z Ukrainą w ramach ENP.

Współpraca w zakresie WSiSW z państwami śródziemnomorskimi koncentruje się nie tyle na zarządzaniu granicami, ile na reformie systemów prawnych, współpracy sądowej, walce z terroryzmem, przemytem narkotyków i nielegalną imigracją. W kwietniu 2002 r. ministrowie państw UE i państw śródziemnomorskich przyjęli specjalny program współpracy regionalnej w wymienionych dziedzinach. Regulacje dotyczące współdziałania w WSiSW znajdują się również w umowach stowarzyszeniowych z państwami sąsiednimi.

Wsparcie finansowe i techniczne UE dla działań związanych z WSiSW zapewniają programy Tacis, przewidziany dla państw Europy Wschodniej, i MEDA – dla państw śródziemnomorskich.

W Strategii europejskiej polityki sąsiedztwa ogłoszonej 12 maja 2004 r. Komisja Europejska podkreśla wagę utrzymania intensywnej wymiany osób i dóbr między UE a jej sąsiadami. Możliwość legalnej migracji i ruchu osobowego oraz zintensyfikowanej współpracy w celu zapobiegania wspólnym zagrożeniom i zwalczania ich mają zachęcić państwa objęte ENP do przeprowadzenia trudnych reform politycznych i gospodarczych. Dla partnerów najbardziej zaangażowanych w tym procesie (Izrael i Autonomia Palestyńska, Jordania, Maroko, Mołdowa, Ukraina i Tunezja) przygotowano szczegółowe projekty planów działania, które ogłoszono w grudniu 2004 r.

Widoczne jest odmienne podejście do Izraela, państwa o najwyższym poziomie rozwoju gospodarczego i społecznego w regionie. Jest to jedyne państwo objęte ENP, którego obywatele nie muszą mieć wizy przy wjeździe do UE. Głównym celem ENP w zakresie WSiSW jest więc zwiększenie współdziałania w zwalczaniu zagrożeń dla bezpieczeństwa wewnętrznego, przy założeniu, iż Izrael będzie mógł częściowo uczestniczyć w programach unijnych.

W propozycjach planów działania dla pozostałych państw jako najważniejsze wymieniono następujące cele:

- skuteczne radzenie sobie z przepływami migracyjnymi (Jordania, Maroko, Mołdowa, Tunezja), w tym podjęcie działań niezbędnych do zawarcia umów o readmisji ze Wspólnotą (Maroko, Mołdowa, Tunezja);
- wprowadzenie ułatwień w przepływie osób, zgodnie z istniejącymi przepisami, zbadanie możliwości uelastycznienia procedury wizowej dla niektórych kategorii osób (Jordania, Maroko, Tunezja). W przypadku Ukrainy ustanowienie konstruktywnego dialogu na temat ułatwień wizowych, który ma prowadzić do negocjacji odpowiedniej umowy, zostało bardziej bezpośrednio uzależnione od postępu w trwających negocjacjach umowy o readmisji;
- postęp w tworzeniu efektywnego systemu zarządzania granicą państwową na wszystkich jej odcinkach; zwiększenie wysiłków w walce ze zorganizowaną przestępczością, także z przemytem osób (Mołdowa).

Lista ta odzwierciedla najważniejsze interesy zarówno UE (umowy o readmisji), jak i państw sąsiednich (ułatwienia wizowe). Poszczególne rozdziały dotyczące WSiSW na ogół nie wychodzą poza mało precyzyjne sformułowania, jak: wspieranie dostosowania prawa do standardów międzynarodowych, zbadanie możliwości dalszego rozwoju współpracy, wymiana poglądów i doświadczeń. W związku z tym trudno oczekiwać, że w najbliższym czasie realizacja ENP będzie wiązała się ze wzmocnieniem współpracy między państwami UE a sąsiadami w sferze WSiSW. Po-

nadto zakres instrumentów proponowanych przez UE jest mniejszy niż w dokumentach z początkowego etapu kształtowania ENP. W komunikacie Szersza Europa z marca 2003 r. zapowiadano, iż „UE powinna być otwarta na zbadanie szerszego zastosowania reżimów bezwizowych”, a w planach działania mowa jest jedynie o uproszczeniu procedury wizowej dla niektórych kategorii osób. Nie wspomina się również o ustanowieniu małego ruchu granicznego na granicy zewnętrznej UE. Propozycja rozporządzenia w tej sprawie, przedstawiona przez Komisję w sierpniu 2003 r., jak dotąd nie została przyjęta przez Radę UE. Ograniczeniem jest więc założenie, iż ewentualne ułatwienia ruchu osobowego nie będą się wiązały z istotnymi zmianami obowiązujących przepisów. Obecnie nie są realne np.: zniesienie opłat za wizy Schengen (turystyczne), wprowadzenie nowego rodzaju wiz wielokrotnych (upoważniających do pobytu nie dłuższego niż doba, a ważnych np. przez rok), czy też istotne uproszczenie procedury wizowej dla wszystkich osób legalnie przekraczających granicę. Bardzo ograniczony zakres instrumentów proponowanych przez UE w planach działania odzwierciedla obawy przed nadmiernym napływem imigrantów i wzrostem przestępczości możliwym w przypadku liberalizacji reżimu na granicy zewnętrznej. Nastroje takie w większości państw członkowskich będą w najbliższych latach negatywnie wpływały na kształt partnerstwa z sąsiadami UE.

Jedynym państwem wymienionym w dokumentach ENP w kontekście WSiSW, dla którego nie przygotowano planu działania, jest Białoruś. UE rozważy „wprowadzenie ułatwień w przekraczaniu granic” z Białorusią dopiero wówczas, gdy zapoczątkowane zostaną gruntowne reformy polityczne i gospodarcze. Na razie pomoc Unii będzie koncentrowała się na wspieraniu budowy społeczeństwa obywatelskiego, m.in. dzięki współpracy transgranicznej.

Współpraca z Rosją ze względu na potencjał demograficzny, terytorialny i polityczny tego państwa jest realizowana za pomocą innych instrumentów i na innych zasadach niż w przypadku pozostałych sąsiadów UE. Jej celem jest tworzenie czterech wspólnych przestrzeni, w tym przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości.

ENP przyczyni się zapewne do lepszej koordynacji działań UE wobec państw sąsiednich, również w dziedzinie spraw wewnętrznych. Na podstawie obserwacji dotychczasowych prac należy jednak się spodziewać, iż realizacja ENP będzie przebiegać powoli i z trudnościami. Ma to szczególne znaczenie dla Polski, która prawdopodobnie już w 2007 r. wejdzie do obszaru Schengen. Wówczas obecne regulacje dotyczące przekraczania granicy i krótkiego pobytu, ustalone w dwustronnych umowach ze wschodnimi sąsiadami, będą musiały ulec zmianie, a polskie możliwości w tym zakresie zostaną ograniczone do takiego poziomu, na jaki zgodzą się pozostałe państwa tworzące europejską politykę sąsiedztwa.

OGŁOSZENIA

ZAPOWIEDZI WYDAWNICZE

„POLSKIE DOKUMENTY DYPLOMATYCZNE”

seria wydawnicza

Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych

„Polskie Dokumenty Dyplomatyczne” to źródła pisane dotyczące stosunków Polski z zagranicą, wytworzone przez polskie organy władzy, instytucje publiczne, prasę, partie polityczne i inne organizacje społeczne, bądź dokumenty przechowywane w zespołach archiwalnych tych podmiotów.

Są to przede wszystkim źródła wytworzone przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, ale także dokumenty pochodzące z Rady Ministrów i jej kancelarii, korespondencja z ministerstwami, a po 1945 r. – akta partyjne (głównie z zasobu KC PZPR).

Wkrótce ukazą się tomy:

1972 – red. prof. Włodzimierz Borodziej (marzec 2005 r.)

1939 (*styczeń-sierpień*) – red. dr hab. Stanisław Żerko (wrzesień 2005 r.)

Kolejne tomy w przygotowaniu:

1938 – red. dr hab. Marek Kornat

1957 – red. dr Krzysztof Ruchniewicz

1939 (*wrzesień-grudzień*) – red. prof. Wojciech Rojek

1973 – red. dr Piotr Majewski

Kwerenda archiwalna do tomów 1938 i 1939 została przeprowadzona przede wszystkim w warszawskim Archiwum Akt Nowych i w archiwach londyńskich, do tomów 1957 i 1972 w Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych i AAN. Każdy tom poprzedzony będzie wstępem autorstwa właściwego redaktora i zaopatrzony w indeks osobowy oraz rzeczowy; przewidywana objętość tomu około 800 stron.

Informacje o sprzedaży i subskrypcji: 556 80 09